

NAUČNÁ STEZKA LESEM KRÁLOVSTVÍ A AREÁL LČR V OSADĚ HÁJEMSTVÍ

NEOBYČEJNÉ MÍSTO PLNÉ INFORMACÍ O LESE A PŘÍRODĚ PROSTŘEDNICTVÍM HER A ZÁŽITKŮ

Tereza Malčánková

Naučná stezka Lesem Království, jejíž součástí je i areál LČR v osadě Hájemství, je společný projekt zaměstnanců Lesů ČR s.p., Lesní správy Dvůr Králové nad Labem a Královehradeckého kraje. Návštěvníci mají možnost během čtyřkilometrové trasy projít doslova pohádkovým kusem krajiny – naučná stezka je mimo jiné situována u přehrady Les Království, stavby, která díky svému jedinečnému provedení připomíná malý gotický hrad. Lesní stezka v Podkrkonoší přináší ponaučení prostřednictvím sedmi zastavení, radost z objevování díky mnoha zajímavým herním prvkům a především nezapomenutelné chvíle strávené v přírodě.

„Vstupní brána“ do areálu LČR Hájemství.

NAUČNÁ STEZKA LESEM KRÁLOVSTVÍ

Stezka je situována mezi městy Hostinné, Trutnov a Dvůr Králové nad Labem. S myšlenkou vytvořit v revíru Království naučnou stezku přišel místní revírník pan Václav Lokvenc, který se již několik let věnuje také lesní pedagogice. „*Nejlepší učební pomůckou je příroda, v níž lze zapojit všechny smysly,*“ říká pan Lokvenc. Stezka, která byla slavnostně otevřena

v roce 2008, vede po modré turistické cestě od přehrady Les Království do osady Hájemství. Samotná stezka má sedm zastavení, která jsou vymezena prostřednictvím informačních panelů, na nichž mohou návštěvníci nalézt zajímavé informace o lese, lesnictví a myslivosti, které jsou určeny nejenom dětským, ale i dospělým návštěvníkům. Dlouhé texty na nich však nenajdete, spíše obrázkové informace o tom, jaké jsou funkce lesa, co se v lese

smí a nesmí, kde a na čem mohou živé organismy v lesích žít, jak může vypadat jeden cyklus stromu od semínka k výrobku apod. Každé zastavení nese jméno podle dřeviny, která na daném místě roste. Jedná se o zastavení u:

- osiky
- buku
- dubu
- modřínu
- douglasky
- olše
- lípy

Každá dřevina je stručně popsána. Návštěvník se může dozvědět, jak vypadají listy, plody a k čemu všemu daná dřevina slouží či k jakým výrobkům se dřevo dané dřeviny může využít. Kromě textových a obrázkových informací panely obsahují vždy v dolní části také dřevěný herní prvek, určený zejména dětským návštěvníkům. Jedná se například o poznávání základních druhů hub, přiřazování různých druhů zvěře k odpovídajícím stopám, hru na dřevěný xylofon či přiřazování jednotlivých typů listů a plodů k daným dřevinám.

V polovině stezky návštěvníky čeká ve stromové kapličce Hubert objímající jelena. Hubert je místním ochráncem, jeho jméno nese i okolní les. Na tomto místě se pravidelně pořádá májová mše. Hubertův životní příběh inspiroval k vytvoření tří provazových cest spojujících pařezy pokácených stromů. První nemá konec, tvoří kruh a symbolizuje rodinu. Druhá cesta

Naučná stezka Lesem Království – tři provazové cesty symbolizující životní příběh svatého Huberta.

Bukový lesní skřítek Fagusáček – symbol celé stezky Lesem Království a areálu LČR Hájemství. Foto: archiv LČR.

vede do lesa, kde se Hubert setkal s jeleňem, což symbolizuje hledání. Třetí cesta vede na naučnou stezku a symbolizuje Hubertovu cestu k osvícení. Místní tradicí je přinést Hubertovi kytíčku, poposit nebo poděkovat za pěkné počasí a požádat o ochranu na cestě.

V průběhu celé stezky na návštěvníky dohlíží bukový lesní skřítek Fagusáček, kterého pozorný návštěvník může objevit na informačních panelech, pokaždé však jinde.

AREÁL LČR HÁJEMSTVÍ

Doslova jedinečné zakončení putování po naučné stezce Lesem Království přináší areál LČR v osadě Hájemství. Areál není nijak oplocený, nevybírá se do něj vstupné a na první pohled by kolemjdoucí možná ani neřekl, kolik toho může toto místo nabídnout. Václav Lokvenc k tomuto místu řekl: „Pomocí cílených her se snažím nejen dětem, ale i dospělým přiblížit lesní prostředí a jeho význam pro člověka. Mým cílem je

Pan Václav Lokvenc – místní revírník a lesní pedagog, který stál u zrodu naučné stezky a areálu LČR v osadě Hájemství.

poukázat na obnovitelnost suroviny, kterou je dřevo. Areál Hájemství využívám jako učebnu pod širým nebem, kde mám po ruce to, co k výuce jako lesní pedagog používám“.

Do areálu se dá symbolicky, kvůli absenci oplocení, vstoupit dřevěnou bránou, na které visí nápis „Vstupte bez klepání“. Před vstupem do areálu je umístěn informační panel „U Lípy“, patřící k naučné stezce. Ten přináší mimo jiné informace o keltském stromovém kalendáři, který podle data narození určuje každému člověku jeho specifický strom, jehož nositelé jsou charakterizováni výčtem vlastností daného stromu. Všechny tyto stromy, kterých je v keltském kalendáři dvacet dva, tvoří podstatu místního arboreta. Po nalezení „vlastního“ stromu si návštěvník může přečíst informace nejen „o sobě“, ale hlavně o dané dřevině. Všude, kam se návštěvník podívá, čeká mnoho překvapení, která stojí za pozornost. Návštěvník má možnost naučit se rozpoznávat, jaké druhy budek se pro různé druhy ptáků vyrábí, a je zde k vidění také kousek prostoru ponechaný přírodní sukcesii, kde může návštěvník spatřit, jak se prostor ponechaný svému osudu postupně proměňuje a zarůstá vegetací odlišnou od té, kterou může vidět

ROZHOVOR S VÁCLAVEM LOKVENCEM, INICIÁTOREM NÁPADU VYTVOŘIT UČEBNU V PŘÍRODĚ

■ Jak dlouhá cesta byla od prvotního nápadu vytvořit naučnou stezku a areál LČR v osadě Hájemství k jeho realizaci?

V roce 2005 bylo díky projektu sdružení Tereza „Les ve škole, škola v lese“ zaseto semínko snahy vytvořit učebnu v přírodě, místo pro relaxaci a poučení, jak se správně chovat k lesu. Pro tento záměr byl vybrán zarůstající třetířivý sad v osadě Hájemství, který je v majetku LČR. Naučnou stezkou chceme soustředit návštěvníky lesa na modrou turistickou cestu, žlutou cyklostezku a červenou koňskou stezku, vedoucí k přehradě Les Království. Cílem bylo vytvořit část lesa s podporou rekreační funkce a snížit tak návštěvnost klidových zón pro zvěř. V roce 2006 byly započaty práce. V roce 2007 vznikl model Krkonoš. V roce 2008 jsme areál slavnostně otevřeli. V roce 2009 přibýly dřevěné sochy a v roce 2010 byl postaven altán. Každým rokem se do areálu snažíme přidat něco nového, případně obnovit prvky, které to již potřebují. Těší nás zájem veřejnosti a kladná odezva.

■ Jaké kulturní události se v osadě Hájemství pravidelně uskutečňují a pro koho jsou určeny?

Ke Dni Země s milovníky geocachingu organizujeme jarní úklid areálu před oslavou pálení čarodějnic. V květnu pořádáme Den lesů pro mateřské školy a základní školy ze Dvora Králové nad Labem a okolí, v červnu pak Oslavu letního slunovratu s oblíbenou dětskou dračí bitvou. V září připravujeme Strašiolympiádu, kde se plní pět netradičních disciplín a je připraven doprovodný program. 28. září, na den svatého Václava, se pravidelně koná Hubertská jízda. V areálu na parkurových překážkách předvádějí svoji zručnost místní jezdci na koních. Sezónu ukončuje Mikulášská vyjížďka na koních v kostýmech spojená s opékáním buřtů.

■ Sám jste se na realizaci konkrétních pedagogicko-vzdělávacích prvců stezky a areálu podílel, který konkrétní prvek má podle vás prozatím největší pozitivní ohlas?

Veřejnost si hlavně spojuje areál s modelem Krkonoš, který si zanesla i do turistických map.

■ Stál jste u zrodu stezky i areálu, co byste do budoucna tomuto areálu přál?

Stezce, areálu a hlavně přílehlým lesům přeji dobré lidi, kteří mají úctu k přírodě a mají zájem tvořit, nejenom bořit. Lesu zdar, ne zmar.

■ Děkuji za odpovědi (26. 7. 2018)

Tereza Malčánková

Velký hmyzí domeček, jehož dominantou je stará uschlá třešeň a altán nezvyklého tvaru symbolizující strom.

Naučná stezka Lesem Království – zastavení u buku.

Dráha z dubových kmenů symbolizující cestu od pokáceného stromu až ke dřevěnému výrobku.

Část dřevěného totemu s dvanácti vyřezávanými zvířaty.

v okolních porostech. V osadě je rovněž umístěn velký hmyzí domeček, jehož dominantou je stará uschlá třešeň.

Další dominantou jsou sochy od dřevosochařů z České republiky. U vstupu hlídá dřevěná socha indiána, tedy symbol člověka, který si z přírody bere jen to, co potřebuje k životu, a žije v souladu s ní. Vedle indiána sedí na kmeni sovička, která symbolizuje lesní moudrost. V druhém cípu areálu lze spatřit nádherný dřevěný totem, na kterém je vyřezáno dvanáct totemových zvířat. Na lesním hřišti lze spatřit sochu místního lesního bukového skřítky Fagusáčka.

Další dominantní sochou je Krakonoš, ochránce pohoří Krkonoše, v tomto případě spíše ochránce modelu Krkonoš. Model pohoří Krkonoše vznikl ve spolupráci s pracovníky Krkonošského národního parku. Jedná se o „živý“ model, jednotlivé krkonošské hory jsou vymodelovány z krkonošského kamene, okolí kolem hor je vyplněno vegetací typickou pro Krkonoše, pramenící řeky jsou symbolizovány chodníčky, po kterých se návštěvník může pohybovat. Celý model si návštěvník může buď projít sám prostřednictvím chodníčků (řek), nebo si pohled na celé pohoří užít vsedě na lavičce před mapou Krkonoš významující důležité vrcholky, řeky a hlavní turistická centra. O kousek dál lze najít informační tabuli s opravdovým geologickým reliéfem Krkonoš, doplněnou sbírkou místních hornin. Zde si každý může zblízka prohlédnout kamennou tvář Krkonoš.

Areál doplňuje altán nezvyklého tvaru, tato zvláštní stavba symbolizuje strom. Jeho výroba byla ovlivněna počítačem, byl strojově vyřezán a jednotlivé části stavebnice pak byly na místě sestaveny. Plastická prkenná střeška připomíná korunu stromu. Jako větve stromu poskytují nedokonalé přístřeší i sem fouká a trochu prší, ale stínu potěší. Ve střední části lze rozdělat oheň. Altán je také kompasem, čtyři vchody jsou orientovány ke světovým stranám.

Vnitřní vybavení je inspirováno keltským stromovým kalendářem. Stoly a lavice jsou vyrobeny z dřevin, které vládnu zrození daného ročního období. Dalším doplňkem jsou tabule s dvanácti totemovými zvířaty, která vládnu jednotlivým přírodním měsícům. Dále se návštěvník může dočíst, co v daném ročním období dělají Hubertovi kamarádi – lesník, zemědělec, myslivec, rybář a včelař.

Areál Hájemství je umístěn uprostřed přírody, proto zde nejsou k nalezení žádné odpadkové koše – všechny odpadky, které návštěvník vyprodukuje, si musí odnést s sebou. Pro případ, že by se někdo z návštěvníků rozhodl zahodit odpadky v lese, je poučné se na chvíli zastavit u tzv. „hřbitova odpadků“, kde je uvedeno, jak dlouho se který odpad v přírodě rozkládá.

Jaká je cesta od pokáceného stromu až k dřevěnému výrobku, symbolizuje dráha z dubových kmenů. Pomocí dřevěné koule má návštěvník možnost zažít proces pokácení kmene, výroby a prodeje dřevěného výrobku. Tuto dráhu pro dřevěnou kouli doplňují tři informační tabule. Zde se návštěvník dozví, jak dlouho trvá, než vyrostete plnohodnotný les, a že je k tomu třeba tří generací lesníka. První sází, druhý vychová a třetí obnovuje.

Cílem areálu i naučné stezky je poznávat les všemi smysly. Je zde proto vytvořeno provazové bludiště vedené lesním porostem. Zážitek umocní, vydá-li se návštěvník poslepu a bosky.

Areál Hájemství tak nabízí velmi mnoho zážitků, jak pro malé, tak pro velké návštěvníky. V areálu se každoročně koná i mnoho akcí pro veřejnost. Cílem naučné stezky i areálu Hájemství je podle pana Lokvence pochytit zájem o minulost, současnost, ale i budoucnost, zvýšit vlastní odpovědnost k životu, k ochraně vody, půdy, ovzduší a podnitit touhu předávat nové generaci lepší životní podmínky.

Tereza Malčánková

Foto: autorka

TIPY NA AKTIVITY PRO LESNÍ PEDAGOGY

Prázdninová vycházka do lesa

V červenci a srpnu mají učitelé ve školách klidnější období. Ale lesní pedagogové nezhálí ani o prázdninách. Do lesa chodí děti z různých letních a příměstských táborů a i s těmi můžeme prožít v lese zajímavé dobrodružství.

LESNÍ FOTOAPARÁT

Pomůcky: papír formátu A6, pastelky, podložky na malování

Účastníky rozdělíme do dvojic. Jeden má zavřené oči a druhý jej opatrně vodí po lese a hledá místo, které by bylo vhodné k vyfotografování. Na vybraném místě dá pokyn k vytvoření snímku. Ten, kdo měl zavřené oči, „vyfotí“ otevřením očí místo a znovu oči zavře. Takto si do paměti uloží tři snímky. Dvojice se vystřídají. Pak si každý z dvojice vybere jeden ze snímků a ten namaluje na papír. Hotový obrázek si ve dvojici navzájem vymění.

Vytvoříme několik týmů po čtyřech osobách. Každý tým dostane lano, na které si pomocí uzlu připevní tyč. Týmy budou mít za úkol pomocí lana táhnout tyč z bodu A do bodu B tak, aby nepoškodili okolní porosty, vyhnuli se kořenovým náběhům a mladým stromkům. Není potřeba soutěžit na čas, ale na kvalitu.

U této aktivity je možné zvýšit obtížnost tím, že každý tým doplní kočí, ostatní členové týmu budou mít zavázané oči a půjdou jen dle pokynů kočího.

KŮŇ A DŘEVO

Pomůcky: obrázek koně, provaz, tyče

Ukážeme dětem obrázek koně a vysvětlíme, jak nám pomáhá při práci v lese, většinou v místech, kam se nedostane traktor.

UŽITKY Z LESA

Pomůcky: tři kruhy z lana, kartičky s názvy užitek

Z kruhů vytvoříme překrývající se množiny. Každý kruh představuje jednu z oblastí – ekonomickou, ekologickou a sociálně-kulturní.

Každý účastník si vylosuje jednu z kartiček s užitek, poté se snaží umístit užitek do kruhů (může si vybrat i některou z průniků množin) a zdůvodnit, proč vybral právě tuto oblast.

Možné užitky: dřevo, papír, nábytek, lesní plody, lesní med, hudební nástroje ze dřeva, štěpka, prkna, vánoční stromky, pryskyřice, ochrana klimatu, ochrana půdy proti erozi, ochrana proti hluku, čistý vzduch, ticho, rekreace, vzdělávání, ochrana proti povodním, ochrana proti lavinám, chráněné druhy rostlin a živočichů, biodiverzita.

CÍLENOU KOMUNIKACÍ S VEŘEJNOSTÍ JSME SCHOPNI SI LESNICKÉ ŘEMESLO OBHÁJIT

Rozhovor s Ondřejem Kopeckým,
vedoucím odboru marketingu a komunikace Lesů ČR

Na jaře letošního roku vznikl díky spolupráci několika lesnických subjektů zajímavý projekt nesoucí název „V zájmu lesa“. O tom, kdo iniciativu založil, co je jejím cílem a jaké události již pod hlavičkou této iniciativy proběhly, si můžete přečíst v následujícím rozhovoru.

Mgr. Ondřej Kopecký

Vystudoval Střední lesnickou školu v Trutnově. Na Fakultě sociálních studií Masarykovy univerzity v Brně získal v roce 2006 titul Mgr. v oboru sociologie. Během studií pracoval několik sezón jako lesní dělník ve Švédsku. Jako vedoucí odboru marketingu a komunikace Lesů ČR pracuje od září 2016.

■ Iniciativa V zájmu lesa vznikla na jaře letošního roku ve spolupráci Lesů ČR, VLS ČR a České lesnické společnosti. Co vedlo k založení této iniciativy a co je jejím cílem?

Vedla nás k tomu potřeba mluvit s lidmi, kteří žijí v kalamitních oblastech, a také informovat starosty dotčených obcí. Přišlo nám, že je potřeba mluvit jednotně za celý lesnický stav. Proto se spojili dva státní podniky (Lesy ČR, VLS ČR), Česká lesnická

společnost, dále s námi spolupracuje také ÚHÚL a VÚLHM, a to vše za podpory Ministerstva zemědělství. Velice kladně hodnotím fakt, že jsme byli schopni se na spolupráci domluvit ve velice krátkém čase.

BESEDY SE STAROSTY A OBČANY

■ Jaké specifické komunikační nástroje využíváte a které z nich se vám zatím nejvíce osvědčily?

V první řadě se jedná o besedy s občany. Osobní setkání nám přijdou jako nejpřínosnější, protože zanechávají nejhlubší stopu. Dále pořádáme setkání se starosty, se kterými potřebujeme mluvit osobně, vyslechnout si od nich jejich názory a připomínky. Besedám předcházely terénní tiskové konference a také jsme spustili webových stránky a profily na sociálních sítích.

■ Jakým způsobem se veřejnost mohla dozvědět o setkáních?

Pozvánky pro veřejnost jsme umísťovali na Facebooku, dále jsme tiskli letáky, plakáty, případně se o setkáních mohla veřejnost dozvědět z místního rozhlasu obcí, kde se setkání mělo uskutečnit. Starosty vybraných obcí jsme kontaktovali prostřednictvím telefonátu a e-mailem. Celkem jsme takto komunikovali se 196 starosty a zastupiteli, z čehož se 48 % námi oslovených našich akcí zúčastnilo.

■ Kolik takových setkání iniciativy V zájmu lesa letos již proběhlo?

Setkání probíhala celý měsíc červen. Každý týden proběhla čtyři setkání, dále jsme zorganizovali také tři setkání na

úrovni krajů (kraj Olomoucký, Moravskoslezský, a Jihomoravský), jejichž cílem bylo prezentovat náš pohled na věc úředníkům krajských úřadů a dotčených orgánů. Celkem je to tedy šestnáct akcí plus tři krajské. Nebylo jednoduché rozhodnout, ve kterých obcích mají akce proběhnout. Nakonec jsme vybrali střediskové obce a centra mikroregionů.

■ Jak setkání probíhala?

Setkání se konala ve všední dny – v úterý a čtvrtek – dopoledne jsme se potkali se starosty a v podvečer se konala setkání s veřejností trvající zhruba dvě hodiny. Vždy proběhla nejprve prezentace, jejímž cílem bylo vysvětlit příčiny klimatické změny a její dopad na současný stav lesa, často i na prostém výčtu čísel, trendově, tedy jako průběh několik desítek let zpět. Myslím, že bylo dobře, že v publiku byla i řada ekologických aktivistů, protože debaty byly živé. Nic jsme nezastříhali, otevřeně jsme mluvili o příčinách, stanovištích vhodných pro pěstování smrku, změně přístupu hospodaření či o druhové skladby budoucích lesů.

■ Jací odborníci na setkáních vystoupili?

Šlo o sestavu dvou či tří odborníků dle oblasti, kde setkání probíhala. Byli to hlavně naši kolegové ze severní Moravy, kteří podobnou kalamitu zažili již v devadesátých letech. Jmenovitě se jednalo o Františka Musila, lesního správce z Opavy, Miroslava Duška, bývalého lesního správce z Vítkova, a za Vojenské lesy a statky vystupoval Jan Jeniš z divize Lipník nad Bečvou. Tuto trojici doplňoval Jiří Groda,

ředitel pro lesní a vodní hospodářství Lesů ČR, a Petr Zahradník z VÚLHM.

HLAVNÍ PROBLÉMY V POSTIŽENÝCH OBLASTECH OČIMA OBČANŮ

■ **Absolvoval jste většinu setkání s veřejností, jaké otázky směřující k práci lesníků a lesnímu hospodářství jsou nejčastější a existuje téma, o kterém je široká veřejnost málo informována?**

Určitě se to lišilo podle místa a publika. U starostů bylo vidět, že obce, které mají kousek lesa, jsou o problému dobře informovány, na druhou stranu si starostové rádi vyslechli rady k obnově v podmínkách nízkorozpočtové obce. To byla velká role pro Miroslava Duška, který po odchodu do důchodu z LS Vítkov několik let spravoval městské lesy Budišova nad Budišovkou. Dobře věděl, jak obecní lesy fungují a jaká jsou jejich specifika. Dalším velkým tématem pro starosty byly cesty a jejich neutěšený stav po odvozu dřeva. Co se týká veřejnosti, myslím, že jsme byli docela mile překvapeni, čekali jsme dale-

ko ostřejší reakce. Samozřejmě se to lišilo krajově. Tam, kde už mají po všem a zažili si to nejhorší, byli lidé zvědaví především na to, co bude s lesem dál. Bylo výborné, že tam byli právě Franta Musil a Mirek Dušek, protože něco podobného už zažili před patnácti, dvaceti lety. Mohli tedy na fotkách i z vlastních zkušeností lidem ukázat a přesvědčit je, že za patnáct let na dotčených místech les znovu bude. Bude jiný, nebude už takový, na který jsou zvyklí, ale bude. V místech, kde kalamita právě vrcholí, byli lidé naštvaní a bylo vidět, že informace čerpají především z médií. Vedle obavy o les byly pro ně nové informace o rozsahu příčin a jejich dopadu. Na besedách jsme měli i několik drobných vlastníků lesa, kteří se v podstatě přišli poradit, co mají dělat.

PLÁNY DO BUDOUCNA

■ **Co dalšího se v rámci iniciativy V zájmu lesa plánuje?**

Červnová setkání se starosty a veřejností byla pro nás všechny novou zkušeností,

nevěděli jsme, do čeho jdeme, jaká bude návštěvnost, jaké budou ohlasy apod. Určitě bychom chtěli pokračovat. Veřejnost i starostové mají právo dostávat informace přímo od správců lesů. Není to však jednoduché, vedle přesného plánování to jsou stovky emailů a telefonátů. Tady patří velký dík Nadaci dřevo pro život, která celému projektu půjčila svůj tým. Na podzim bychom chtěli v setkáních pokračovat na Vysočině a v Jihomoravském kraji, kde je situace také velmi vážná. Důležitou věcí je dokument, který obsahuje řadu podnětů od občanů i starostů a který bychom chtěli během léta zpracovat a jít s ním do jednání na vyšší úrovni na příslušné úřady.

■ **I přes to, že iniciativa V zájmu lesa funguje teprve zhruba dva měsíce, lze již mluvit o nějakých výsledcích či pozitivních změnách, které iniciativa přinesla?**

Především je potřeba zmínit, že mluvit s lidmi má smysl. Jen tak nás pochopí. Cesta osobních setkání a besed je trnitá, pracná, ale má význam. Z reakce publika bylo zřejmé, že jsme je zaujali, a věřím, že většinu přesvědčili. Dokázali jsme diskutovat i s ekologickými aktivisty, kteří na setkání chodili, shodli jsme se na tom, že drtivou většinu věcí máme společnou, a myslím si, že se nám dařilo vysvětlovat ty praktické, provozní aspekty jejich požadavků, které prosazují. Starostové i občané oceňovali zejména to, že s nimi mluvíme. Současnou kalamitu a enormní zájem médií vnímám jako aktuální boj o pověst českého lesnictví. Věřím, že pokud se nám podaří veřejnosti příčiny současné situace vysvětlit, tak jsme schopni lesnické řemeslo obhájit.

■ **Děkuji za rozhovor (10. 7. 2018).**

Tereza Malčánková

Více informací na www.vzajmulesa.cz nebo na www.lesy.cz/kurovcova-kalamita

